

ქ - 295

ოელავის იაკობ გოგებაშვილის სახელობის სახელმწიფო
უნივერსიტეტი

თბილისის არნოლდ ჩიქობავას ენათმეცნიერების
ინსტიტუტი

სელნაწერის უფლებით

ქეთევან მარგიანი-სუბარი

ზემოსვანურ დიალექტთა მორფოსინტაქსური
ანალიზის ზოგი ასპექტი

(ენგურისა და კოდორის ხეობათა მოსახლეობის
მეტყველების მიხედვით)

სპეციალობა: 10. 02. 08 – ქართველური ენები

ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორის
აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად
წარმოდგენილი დისერტაციის

მ ა ც ნ ე

თბილისი
2008

თელავის იაკობ გოგებაშვილის სახელობის სახელმწიფო
უნივერსიტეტი

თბილისის არნოლდ ჩიქობავას ენათმეცნიერების
ინსტიტუტი

ხელნაწერის უფლებით

ქეთევან მარგიანი-სუბარი

ზემოსვანურ დიალექტთა მორფოსინტაქსური
ანალიზის ზოგი ასპექტი

(ენგურისა და კოდორის ხეობათა მოსახლეობის
მეტყველების მიხედვით)

2/60

სპეციალობა: 10. 02. 08 – ქართველური ენები

ფილოლოგის მეცნიერებათა დოქტორის
აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად
წარმოდგენილი დისერტაციის

ე ც ა ე

თბილისი
2008

სადისერტაციო ნაშრომი შესრულებულია არნოლდ ჩიქობაგას ენათმეცნიერების ინსტიტუტში.

მეცნიერ-ხელმძღვანელი: იზა ჩანტლაძე – ფილოლოგის მეცნიერებათა დოქტორი, ილია ჭავჭავაძის სახელმწიფო უნივერსიტეტის საპატიო პროფესორი

შემფასებლები: 1. თეიმურაზ გვანცელაძე – ფილოლოგის მეცნიერებათა დოქტორი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სრული პროფესორი

2. მედეა საღლიანი – ფილოლოგის მეცნიერებათა კანდიდატი, არნოლდ ჩიქობაგას ენათმეცნიერების ინსტიტუტის მეცნიერ-თანამშრომელი

დისერტაციის დაცვა შედგება 2008 წლის 25 დეკემბერს, 12 საათზე, იაკობ გოგებაშვილის სახელობის ოელავის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის სადისერტაციო საბჭოს სხდომაზე.

მისამართი: ქ. თელავი, ქართული უნივერსიტეტის ქუჩა №1

დისერტაციის გაცნობა შესაძლებელია იაკობ გოგებაშვილის სახელობის ოელავის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკაში.

დისერტაციის მაცნე-დაიგზავნა 2008 წლის დეკემბერს

სადისერტაციო საბჭოს მდივანი
ფილოლოგის მეცნიერებათა დოქტორი,
პროფესორი ქათავან გიგაშვილი

ნაშრომის ზოგადი დახასიათება

თემის აქტუალობა. ქართველურ ენათა შორის სვანური უკელაზე მეტად გამოირჩევა თავისი არქაულობით, ამიტომაც გასაკვირი არ უნდა იყოს. რომ, მიუხედავად ცნობილ ენათმეცნიერთა მიერ ამ ენის ძირულად გამოკვლევისა, ზოგი ასპექტი (ორფუძიანი ბრუნება, ინკლუზივ-ექსკლუზივის კატეგორია, უდლების სპეციფიკა) მაინც ქართველოლოგთა მუდმივი ყურადღებისა და ინტერესის საგნად ჩერქება.

მართალია, მათ მიერ უუნდამენტური კვლევაა ჩატარებული ზემო- თუ ქვემოსვანური დიალექტების მიმართ, მაგრამ კოდორის (resp. დალის) სეობის მოსახლეობის სვანური მეტყველება დღემდე თითქმის შეუსწავლელი იყო. ჩვენი ნაშრომი პირველი დისერტაციაა, რომელშიც საფუძვლიანადაა განხილული ზემოსვანური და კოდორული მორფოსინგაქსური მოვლენები. რაც შეეხება ფონოლოგიას, ამ შერივ კოდორის სეობაში მეტი სირთულეები იჩენს თავს. ამიტომაც მისი კვლევა მომავლისთვის გადავდეთ.

თითქმის საუკუნენახევრის წინ ზემო სვანეთიდან გადასახლებული ბალსზემოელი და ბალსქვემოელი სვანების ერთსა და იმავე სოფლებში თანაცხოვერებამ, ენგურის სეობიდან დიდი წლის იზოლაციამ, სახელმწიფო ენაზე მეტყველ მოსახლეობასთან სიახლოებები და სშირმა კონტაქტმა მნიშვნელოვანი გავლენა მოახდინა აქაურ მკვიდრთა მეტყველებაზე. ინტერფერენცია ზემოსვანურ დიალექტთა შორის, რაზედაც თავის დროზე მიუთითო მ. ქალდანმა, და გავლენა დომინანტი ენისა დღეს კიდევ უფრო მეტადაა სელშესახები; აქ ერთდროულად ვაწყდებით არქაიზმებსა (რომლებიც ან გამქრალია, ან იშვიათობადღაა ქცეული) და ინტერფერენციულ ფორმებსა თუ ინოვაციებს. ამიტომაც განსაკუთრებით საინტერესო და მნიშვნელოვანია კოდორის (resp. დალის) სეობის სხვადასხევა თაობის წარმომადგენელთა მეტყველების შესწავლა და შედარება ენგურის სეობის სვანურთან.

კინაიდან ინტერფერენცია ხანგრძლივი პროცესია და არა მომენტობრივი, შესაძლოა, საანალიზო მეტყველებაზე მუდმივმა დაკვირვებამ დროთა განმავლობაში კოდორის მოსახლეობის ინტერფერენციებული მეტყველების ცალკე დიალექტად გამოყოფის საფუძველიც მოგვცეს, თუმცა ა. წ. აგვისტოს ცნობილი მოვლენების შემდეგ, ალბათ, ამ თვალსაზრისით ბევრ დაბრკოლებასაც წავაწყდებით.